

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

هنر و معماری در سنت اسلامی

زیبایشناسی، سیاست و آرزو در صدر اسلام

مؤلف: محمد حمدونی علامی

مترجم:

اشرف سهرابی

دانش آموخته رشته‌ی مترجمی زبان انگلیسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

دکتر رضا بیریا

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

مهندس مجتبی تیموری منش

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

سرشناسه	حمدونی علایی، محمد
عنوان و نام پدید آور	Hamdouni Alami, Mohammad هنر و معماری در سنت اسلامی: زیبایی شناسی، سیاست و آرزو در صدر اسلام / محمد حمدونی علامه؛ مترجمین اشرف سهرابی، رضا بیریا، مجتبی تیموری منش.
مشخصات نشر	اصفهان: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۳۳۲ ص: مصور (رنگی).
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۲۳۵۷-۹
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: Art And Archecture In The Islamic Tradition.
یادداشت	واژه نامه.
یادداشت	کتابنامه.
یادداشت	نمایه.
موضوع	معماری اسلامی
موضوع	معماری مساجد
موضوع	هنر اسلامی
شماره افزوده	سهرابی، اشرف، ۱۳۶۳، ص: مترجم
شماره افزوده	بی‌زیا، رضا، ۱۳۳۰، ص: مترجم
شماره افزوده	تیموری منش، مجتبی، مترجم
شماره افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان
به بندی کنگره	۳۸-NA/۹۸۸-۱۳۹۲
رده بندی دبیری	۹۱۷۶۷۱/۷۲۰
شماره کتابخانه ملی	۳۳۳۸۴۸۶

ناشر:

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد خوراسگان
(اصفهان)

آدرس:

اصفهان، خیابان چی
صندوق پستی: ۸۱۵۹۵-۱۵
تلفن: ۰۳۱۱-۵۶۴۰۱
فاکس: ۵۳۵۴۰۶۰
Email: info@khuisf.ac.ir

هنر و معماری در سنت اسلامی زیبایی شناسی، سیاست و آرزو در صدر اسلام اشرف سهرابی، رضا بیریا، مجتبی تیموری منش

مدیر تولید: فاطمه دادرس

طراح جلد: شمیم شکرانی

چاپ: کنکاش

تعداد: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول / وزیری

تعداد صفحات: ۳۳۲ صفحه

تاریخ نشر: ۱۳۹۲

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۲۳۵۷-۹

قیمت: ۱۸۵۰۰ تومان

© حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۳.....	پیش‌گفتار
۱۵.....	فصل اول: مقدمه
۱۸.....	اهمیت اثر حاضر
۲۳.....	مفهوم ابهام
۲۷.....	معماری به مثابه‌ی زبان
۳۴.....	معماری و فن شعر
۳۶.....	معماری و سیاست
۳۹.....	معماری و معنا
۴۱.....	معضلات هنر
۴۴.....	محدودیت‌های منابع ادبی
۴۴.....	مسأله‌ی بررسی و مطالعه‌ی یک دوره‌ی تاریخی
۴۸.....	اهداف کتاب حاضر
۵۰.....	فصل دوم: معماری و معنا در نظریه‌ی جاحظ
۵۰.....	فصل سوم: معماری و شعر
۵۱.....	فصل چهارم: معماری و اسطوره
۵۲.....	فصل پنجم: جاحظ در مسجد جامع دمشق: نقد اجتماعی و بحث در باب تاریخ معماری اموی

۵۳..... فصل ششم: معماری و میل

۵۷..... فصل دوم: معماری و معنا در نظریه‌ی جاحظ

۶۴..... معماری و معنا: دیدگاه جاحظ

۷۵..... زیبایی، تنوع و هیجان

۷۷..... صدا، کالبد و احساس

۸۳..... ریشه‌ی موسیقی و معماری

۸۵..... بیان، معماری و یادبود

۹۵..... فصل سوم: معماری و شعر

۹۹..... شب‌های کار

۱۰۴..... نظریه‌ی زبان خلیل

۱۰۹..... فنون ماعرب، عربی

۱۱۶..... شیوه‌ی کتب شعر عربی

۱۲۷..... تزیینات و بوطن

۱۳۰..... تنوع: نوش داروی ملالت

۱۳۶..... موسیقی زبان و آرایه

۱۵۰..... ساختار قصیده و مسجد جامع سامرا

۱۶۶..... قصر و قصیده

۱۷۰..... الروایة و التضمین

۱۷۷..... فصل چهارم: معماری و اسطوره

۱۸۲..... سنمار و خورتن: رویکرد واژه‌شناسی تاریخی

۱۸۷..... زیبایی حیرت آور، حسادت، رازداری

۱۹۳..... شرح کتاب الاغانی

۱۹۵..... نثر / شعر

۱۹۶..... ناپدید شدن پادشاه

۲۰۲..... شداد و صفة جزيرة العرب

فصل پنجم: جاحظ در مسجد جامع دمشق: نقد اجتماعی و مباحثی پیرامون تاریخچه‌ی

معماری اموی..... ۲۱۵

روایت یعقوبی..... ۲۲۱

روایت مقدسی..... ۲۲۲

معماری و مهمان نوازی..... ۲۳۰

شرح حیات مسجدالنبی..... ۲۳۲

توسعه‌های مسجدالحرام..... ۲۳۵

عمر بن عبدالعزیز: معماری و تقوا..... ۲۳۹

فصل ششم: معماری و میل..... ۲۵۱

«معماران» یا طراحان..... ۲۵۵

طراحی معماری..... ۲۶۰

التخطيط و التسطير: نظم‌های معماری..... ۲۶۴

میل و آرزو برای معماری..... ۲۶۷

معماری و برتری حوزه‌ی بصری..... ۲۷۲

بازگشت به میل و آرزو..... ۲۷۵

معماری و انگاشت غلط..... ۲۸۲

نگاه سیار: مدح و ثنای ابن جهم از قصرهارونی..... ۲۸۵

مشروعیت نگاه..... ۲۸۹

ساختمان، اندیشه و پوچی..... ۲۹۷

فصل هفتم: نتیجه‌گیری..... ۳۰۱

واژه‌نامه فارسی - انگلیسی..... ۳۱۱

واژه‌نامه انگلیسی - فارسی..... ۳۱۹

نمایه اعلام..... ۳۲۷

پیش گفتار

منظور از هنر اسلامی همان هنر و معماری سرزمین‌های خاورمیانه، آفریقای شمالی، هند شمالی و اسپانیا است. هنر اسلامی به بخشی از هنر اطلاق می‌شود که در جامعه‌ی مسلمانان و نه لزوماً توسط مسلمانان رواج داشته است. هرچند ممکن است این هنرها در مواردی با تعالیم و شریعت اسلام انطباق نداشته باشد، اما تأثیر فرهنگ اسلامی و منطقه‌ای در آن به خوبی نمایان است. هنر اسلامی یکی از دوره‌های شکوهمند تاریخ هنر و یکی از ارزشمندترین دستاوردهای بشری در عرصه‌ی هنری به شمار می‌آید که بهترین نمود آن در معماری مشهود است. این کتاب هنر اسلامی را به لحاظ تاریخی بررسی کرده و عنوان می‌کند که این نوع از هنر مسیر خود را از مفهوم غربی آن جدا کرده است. زیبایی‌شناسی غربی بیشتر با جسم انسان سر و کار دارد، اما هنر اسلامی بیشتر به مبنای مفاهیم انتزاعی استوار است و فیلسوفان مسلمان به توضیح بنیادهای ادراکی حکم ریاضی شناختی فرآورده‌ی هنری در طیف معرفت بشری توجه نشان داده‌اند. به هر حال از آنجا که کشور ما یک کشور اسلامی است و معماری همواره جزئی سازنده در هویت و فرهنگ اسلامی بوده، لزوم ترجمه‌ی این کتاب در کشور دیده می‌شود. همچنین نظر به اینکه کتاب حاضر به بررسی مفهوم و ماهیت هنر و معماری جهان اسلام می‌پردازد، از تفکر و تعمق سطحی در آن زده به جلوگیری می‌کند و به موضوعاتی که کمتر به آن توجه شده از جمله مقایسه‌ی شعر و معماری می‌پردازد.

هدف از ترجمه‌ی این کتاب آن بوده است که یکی از جدیدترین آثار منتشر شده در زمینه‌ی هنر و معماری اسلامی، به دست خوانندگان و پژوهشگران این حوزه برسد.

مسأله‌ی مهمی که خود را موظف به خاطر نشان کردن آن می‌دانم این است که نویسنده‌ی کتاب عرب زبان و اهل تسنن بوده و در قسمت‌هایی از کتاب، اعتقادات خود را

بیان کرده است و همچنین به مسائلی در مورد ایران اشاره کرده که اینجانب به عنوان مترجم با این عقاید مخالف هستم، اما به صرف امانت‌داری آن مطالب را به همان شکل ترجمه نموده‌ام. در اینجا باید به این مسأله اشاره کنم که در ترجمه‌ی کتاب حاضر کوشیده‌ام تا حد امکان از اعمال سلیقه‌ی شخصی اجتناب کرده و اصطلاحاً نامرئی باشم و با استفاده از منابع، کتب و واژه‌نامه‌های مختلف بتوانم منظور نویسنده را منتقل کرده و سه نکته‌ای که در ترجمه‌ی هر متنی حائز اهمیت است یعنی «روانی»، «دقت» و «رسا بودن» را رعایت کنم. با این وجود، از هم ممکن است نقاط ضعفی وجود داشته باشد که از بی‌تجربگی مترجم ناشی می‌شود.

امیدوارم با انتشار این کتاب، بتوانم در زمینه‌های هنر اسلامی، معماری اسلامی، حکمت هنر اسلامی و مبانی هنر معماری اثرگذار بوده و با این کار به غنای گنجینه متون هنر و معماری اسلامی موجود در این فاسوس کمک کنم.

در پایان بر خود لازم می‌انم که در کمک‌های ارزنده‌ی خانواده‌ی عزیزم قدردانی کنم. و همچنین مایلم از استاد گرامی و فریخت بر کار خانم دکتر مریم قاسمی سیجانی که با دقت و حوصله نسخه‌ی حروف‌چینی شده‌ی کتاب را خوانده و اصلاح کردند، صمیمانه تشکر کنم.

اشرف سهرابی